

Віталій Михайловський

[Рец.:] Лезун Ю., Петренко О. РЕВІЗІЙНИЙ ПЕРЕПИС НАСЕЛЕННЯ 1795 р.: БРАЦЛАВСЬКА ГУБЕРНІЯ. Ч. 1: БЕРШАДСЬКИЙ ПОВІТ. Т. 1: РЕВІЗІЙНІ СПИСКИ СЕЛЯН СІЛ: Крикливець, Крушинівка, Луговате, Любашівка, Ободівка, Поташня, П'ятківка, Татарівка, Христище, Яланець. – Вінниця: Консоль, 2003. – 284 с.: іл.

Вихід у світ першого тому першої частини ревізійного перепису населення Брацлавської губернії 1795 р. мав би, на думку авторів-упорядників цього видання, стимулювати інтерес дослідників до аналізу такого типу джерел, який, без сумніву, містить інформацію універсального характеру. Так, опублікована ревізія надає можливість дослідження ряду проблем нової соціальної історії, зокрема, робить доступною інформацію про вік, стан, статус населення Бершадського повіту, про вихідні форми імен і прізвиськ, які з кінця XVIII ст. набирають сталих форм завдяки російській бюрократії.

Рецензована робота складається зі вступу (С. 3–16), переліку населених пунктів Бершадського повіту із зазначенням їх сучасних назв і адміністративної приналежності (С. 17–18), ревізійних списків зазначених у назві сіл (С. 19–279) та ілюстрацій карт ревізованих територій, а також часткове видання самого документа.

У вступній частині автори подають коротку історію ревізування адміністративних областей в Російській імперії у XVIII ст., слухно звертаючи увагу на її особливості в межах новоприєднаних територій Правобережної України, зокрема, двомовність акту ревізії чи належність третього примірника дідичеві. Упорядники детально аналізують

процедуру перепису, наводять різноманітні приклади канцелярських форм на означення стану, віку, професії або роду занять, вживаних у документі. Слушно видається їхня думка про особисті вподобання укладачів ревізії при передачі імен місцевого населення: «Доводиться лише здогадуватися, що особа, одночасно записана як «Автотия» та «Jadwiga», озивалася на українське Явдоха» (С. 9).

Разом з тим, не применшуючи важливості дослідження і проведеної авторами кропіткої роботи над опрацюванням акту ревізії, дозволимо висловити собі кілька побажань-рекомендацій, котрі, на нашу думку, могли б прислужитися при подальшому опрацюванні подібного типу джерел.

По-перше, зважаючи на те, що дане видання є першим в запланованій серії, що і зазначено безпосередньо на титулі (частина *перша*, том *перший*), варто було б подати у вступній частині (або окремим зошитом) план-проспект усієї серії. У цьому разі мусило б знайтися місце для інформації про межі ревізованої території у 1795–1796 рр., яка була значно ширшою від Брацлавської губернії, а також про наявне коло джерел щодо населених пунктів, охоплених переписом. Ці дані доречно було б звести в таблицю з такими графами:

№ п/п	Назва населеного пункту	Сучасна назва і локалізація	Джерело	Публікація
<i>Назва повіту</i>				
1	—	—	—	—

Добрим прикладом такого підходу до аналізу ілюстрацій-ревізій ранішого періоду є ґрунтовна робота Раїси Майбороди¹.

У такий досить кропіткий спосіб авторам вдалося б інформативніше репрезентувати як ревізовану територію, так і стан

¹ Ілюстрації королівщин українських земель XVI–XVIII ст. Матеріали до реєстру рукописних та друкованих текстів / Уклала Р. Майборода. – К., 1999. – 312 с.

джерельної бази загалом. Бо ж брак певним чином систематизованої інформації призводить до відриву рецензованого видання від основного масиву джерел. До того ж проведена пошукова робота по виявленню ревізійних списків за 1795–1796 рр., на нашу думку, є дещо поверховою.

По-друге, невеликі довідки про населені пункти, подані у виданні, варто було б укласти за певною уніфікованою схемою, що дозволило б уникнути різнобою в їхньому обсязі і змістовому наповненні (див., наприклад, інформацію про с. Ободівка (с. 19), с. Тугувате (с. 119) та с. П'ятківка (с. 225)).

По-третє, користування запропонованим виданням утруднює відсутність іменного покажчика, який має бути двомовним з перехресними посиланнями. Доцільним видається також укладання таблиць частотності вживання і трансформації імен у їх російському і польському варіантах, що подавалися б у додатках.

Не ставлячи під сумнів важливість даного видання і віддаючи авторам-упорядникам шану за проведену роботу, що тривала майже два роки, нагадаємо, однак, про досить широке застосування на заході сучасних цифрових технологій для збереження інформації, зокрема, і джерел масового характеру. Цей спосіб робить їх доступними для широкого кола дослідників незалежно від місця перебування джерела та стану його збереженості. Тим самим забезпечується і належне його зберігання, а також унеможливується цілковите знищення, як це сталося із ревізіями 1795–1796 рр., що перебували у фондах Кам'янець-Подільського державного міського архіву. Перенесення джерел на цифрові засоби значно пришвидшило б їхнє введення до наукового обігу, адже перспектива швидкого видання друком існуючих актів ревізій, за темпів підготовки і чинників позанаукового характеру, на сьогодні виглядає вкрай примарною.